

Sygn. akt IV CSKP 18/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mariusz Łodko (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marcin Łochowski

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa W.P.

przeciwko E. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 15 czerwca 2021 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z dnia 26 kwietnia 2018 r., sygn. akt I AGa 138/18,

1. odrzuca skargę kasacyjną w części dotyczącej punktów 1b i 1c zaskarżonego wyroku;

2. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 1a w części dotyczącej kwoty 81 600 (osiemdziesiąt jeden tysięcy sześćset) zł wraz z odsetkami i przekazuje sprawę w tej części Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

W.P. wniósł pozew w postępowaniu nakazowym przeciwko E. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w G. o zapłatę kwoty 441 294,83 zł, tytułem rozliczenia umowy z 26 października 2012 r., na podstawie której powód świadczył usługi przesiewania materiału pokopalnianego.

Wyrokiem z 22 marca 2017 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku uchylił nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym i powództwo oddalił. Sąd ten ustalił, że strony łączyła umowa z 26 października 2012 r., której przedmiotem było świadczenie przez powoda na rzecz pozwanego, jako zleceniobiorcy, usługi przesiewania materiału pokopalnianego na hałdzie w miejscowości P.. W punkcie 6 umowy strony przyjęły, że zleceniodawca gwarantuje pokrycie kosztu transportu maszyn na i z placu zleceniobiorcy w przypadku zerwania lub odstąpienia od zlecenia w terminie krótszym niż 6 miesięcy. Powód przystąpił do wykonania zleconych mu przez pozwanego prac w listopadzie 2012 r. Do prac objętych umową powód używał częściowo własnego sprzętu, a częściowo sprzętu najętego od innych osób. Między innymi 26 października 2012 r. powód zlecił N.S., prowadzącej działalność gospodarczą pod firmą F. [...], przewiezienie z L.-M. na teren hałdy w P. koparki D., przesiewacza i ładowarki L. za wynagrodzeniem 40 800 zł netto.

Sąd Okręgowy ustalił, że strony nie zawarły pisemnego aneksu do powyższej umowy zmieniającego sposób pomiaru ilości materiału przesianego przez powoda. Pozwany wyraził jednak zgodę na obliczenie ilości materiału przesianego w listopadzie 2012 r. przez analizę przestrzenną przyrostu objętości usypiska. Powód przesiał w tym okresie 10 000 ton materiału i wystawił fakturę VAT nr [...] na kwotę 36 900 zł brutto, która to należność została zapłacona przez pozwanego w całości. W grudniu 2012 r. i styczniu 2013 r. powód nie wykonywał żadnych prac na hałdzie. Pozwana spółka w czasie trwania umowy prowadziła badania dotyczące jakości materiału zalegającego na hałdzie i poszukiwała odbiorców na przesiewany przez powoda materiał. W związku z dokonany przesiewem w lutym 2013 r. powód 1 marca 2013 r. wystawił pozwanej spółce fakturę VAT nr [...]1 na kwotę 36 077,13 zł brutto tytułem wynagrodzenia za

przesianie materiału pokopalnianego w ilości 9777 ton. Pozwany na poczet należności objętych wspomnianą fakturą zapłacił kwotę 2 000 zł. W dniu 1 marca 2013 r. powód wystawił pozwanej spółce tytułem kosztów wynajmu ładowarki L. fakturę VAT nr [...]2 na kwotę 4 239,60 zł brutto z terminem płatności do 8 marca 2013 r. Pismem z 22 kwietnia 2013 r. powód wezwał pozwanego do uiszczenia w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania należności objętych fakturami VAT o numerach: [...] 1(34 077,13 zł), [...] 2 (4 329,60 zł) i [...] 3 (393,60 zł) z terminem płatności 8 marca 2013 r.

Pismem z 25 kwietnia 2013 r., doręczonym pozwanemu 30 kwietnia 2013 r., powód oświadczył, iż odstępuje od umowy z 26 października 2012 r. z powodu niedotrzymania przez pozwanego warunków określonych w pkt 3 i 4 zlecenia. Wskazał, że wielokrotnie monitował pozwanego w sprawie płatności oraz gwarancji możliwości produkcji minimalnej ilości materiału, który pozwalałby na pokrycie kosztów związanych z utrzymaniem maszyn i pracowników powoda na terenie budowy. Podniósł, że zapewnienia zlecniodawcy nie zostały zrealizowane, co naraziło powoda na dodatkowe koszty związane z utrzymaniem maszyn, pracowników oraz transportu maszyn w obie strony. Zarzucił pozwanej spółce, że jej działanie było niezgodne z postanowieniami umowy i doprowadziło go do poniesienia dodatkowych strat i nieosiągnięcia zamierzonego efektu finansowego. Powód wystawił pozwanej spółce fakturę VAT nr [...]4 na kwotę 100 368 zł brutto z terminem płatności do 7 maja 2013 r., tytułem rozliczenia kosztów transportu przesiewacza, ładowarki i koparki z miejscowości L. do P. i z powrotem. Ponadto, powód wystawił pozwanej spółce kolejną fakturę VAT nr [...]5 na kwotę 236 160 zł brutto z terminem płatności do 7 maja 2013 r., tytułem kosztów utrzymania przesiewacza na hałdzie, kosztów utrzymania koparki na hałdzie, kosztów utrzymania ładowarki na hałdzie za okres styczeń, luty, marzec i kwiecień 2013 r. oraz fakturę VAT nr [...]6 na kwotę 39 360 zł brutto z terminem płatności do 7 maja 2013 r., tytułem kosztów utrzymania pracowników na hałdzie w P. za okres styczeń, luty, marzec i kwiecień 2013 r. Wystawione faktury pozwana spółka odesłała bez ich księgowania, co skutkowało uzupełnieniem przez powoda weksla in blanco wystawionego przez tę spółkę, na łączną kwotę 441 688,42 zł.

Sąd I instancji uznał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie, ponieważ powód nie był w stanie przekonująco wyjaśnić, w jaki sposób dokonał wyliczenia sumy wekslowej i to zarówno w zakresie wskazanej w wezwaniu do wykupu weksla należności określonej jako główna, jak i kosztów dodatkowych. Analizując postanowienia umowy oraz porozumienia wekslowego, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że wręczony przez pozwaną spółkę weksel in blanco stanowił zabezpieczenie roszczeń powoda wynikających z umowy z 26 października 2012 r., w tym zapłaty wynagrodzenia powoda wraz z odsetkami za opóźnienie, a postanowienie dotyczące „innych udokumentowanych kosztów” odnosiło się do kosztów transportu maszyn na i z placu budowy, o jakich mowa w pkt 6 umowy. Skoro w zawartym później niż umowa pisemnym porozumieniu wekslowym brak jest określenia, że weksel został wystawiony dla zabezpieczenia wierzytelności powoda do sumy miesięcznej produkcji i nie została ona także w żaden bliższy sposób określona w umowie, brak jest podstaw do przyjęcia tak określonego limitu odpowiedzialności pozwanego.

W ocenie Sądu Okręgowego, zawarta przez strony umowa była umową o świadczenie usług, która nie jest uregulowana innymi przepisami i do której stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu (art. 750 k.c.), w tym także art. 746 § 2 k.c., który stanowi, że przyjmujący zlecenie może je wypowiedzieć w każdym czasie. Sąd I instancji uznał, że oświadczenie powoda z 25 kwietnia 2013 r. o „odstąpieniu od zlecenia” stanowiło wypowiedzenie umowy w rozumieniu tego przepisu i doprowadziło do jej rozwiązania. Sąd Okręgowy uznał, że na podstawie punktu 6 umowy powód, wypowiadając umowę przed upływem 6 miesięcy od jej zawarcia, był uprawniony do żądania od pozwanego zwrotu kosztów transportu maszyn z L.-M. do P. i z powrotem, przy czym z uwagi na podniesione przez pozwanego zarzuty, nie wykazał faktu poniesienia tych kosztów oraz ich wysokości.

W pozostałym zakresie powództwo również - zdaniem Sądu Okręgowego - nie zasługiwało na uwzględnienie, a żądanie zwrotu kosztów utrzymania maszyn i pracowników na hałdzie w miesiącach styczeń - kwiecień 2013 r. nie znajdowało oparcia ani w umowie, ani w przepisach ustawy, a nadto wydatki z tego tytułu stanowią normalne koszty ponoszone w ramach ryzyka opłacalności ekonomicznej działalności powoda. Ponadto, Sąd Okręgowy uznał, że powód w żaden sposób nie

wykazał również i wysokości tego roszczenia, jak i dochodzonych od pozwanego kosztów dodatkowych w wysokości 25 000 zł. W ocenie tego Sądu, nie zasługiwało także na uwzględnienie żądanie zapłaty kwoty 4 329,60 zł objętej fakturą VAT nr [...]2 z 1 marca 2013 r. za wynajem ładowarki L., podobnie jak i żądanie zasądzenia wynagrodzenia za przesianie materiału objętego fakturą VAT nr [...]1 z 1 marca 2013 r. na kwotę 36 077,13 zł, pomniejszoną o dokonaną przez powoda zapłatę kwoty 2 000 zł, z uwagi na nierozliczenie wykonanych przez powoda prac i ich odbioru. Pomiar ilości przesianego materiału w sposób określony w umowie nie stanowił warunku wypłaty wynagrodzenia. Ponadto, powód nie załączył do pozwu faktury VAT nr [...]7 z 22 kwietnia 2013 r. na kwotę 2 000,10 zł ani nie wyjaśnił, czego dotyczyły objęte nią należności, co uniemożliwiło Sądowi weryfikację zasadności jego żądania w tym zakresie.

W konsekwencji, Sąd I instancji uznał powództwo za bezzasadne, co skutkowało uchyleniem nakazu zapłaty i oddaleniem powództwa w całości.

Na skutek wniesionej przez powoda apelacji, Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z 26 kwietnia 2018 r. zmienił zaskarżony wyrok częściowo, w ten sposób, że utrzymał w mocy nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym co do kwoty 115 677,13 zł wraz odsetkami zasądzonymi od tej kwoty oraz w części dotyczącej rozstrzygnięć o kosztach procesu, oddalając apelację powoda w pozostałym zakresie.

Sąd Apelacyjny, dzieląc ustalenia stanu faktycznego, dokonane przez Sąd I instancji, z uwzględnieniem ich częściowego uzupełnienia przez Sąd odwoławczy, uznał apelację powoda za częściowo uzasadnioną, w tym co do kwoty 100 368 zł, wynikającej z faktury VAT nr [...]4, wystawionej tytułem rozliczenia kosztów transportu maszyn. Wnioski z wykładni punktu 6 umowy uzasadniały - zdaniem tego Sądu - twierdzenie, że prawo do żądania zwrotu kosztów związanych z transportem maszyn na i z placu budowy dotyczyło „zerwania lub odstąpienia od umowy” w terminie krótszym niż 6 miesięcy, także na skutek oświadczenia woli powoda. Powód był uprawniony, bez względu na to, która ze stron wypowiedziała umowę z 26 października 2012 r., do pokrycia kosztu transportu maszyn z i na plac pozwanego w przypadku zerwania lub odstąpienia od umowy w terminie krótszym

niż 6 miesięcy. Fakt dostarczenia przez powoda koparki D., ładowarki L. oraz przesiewacza z miejsca ich wypożyczenia na teren hałdy znajdującej się na placu w Przezchlebiu oraz ich powrotnego transportu nie był sporny. Powód poniósł koszt transportu, co wykazał zleceniem transportowym z 26 października 2012 r. oraz fakturą VAT nr [...]4 na łączną kwotę 100 368 zł. Ze zlecenia transportowego, udzielonego N.S. wynika, że koszt transportu tych maszyn z miejsca ich wynajmu na plac w P. wyniósł 40 800 zł netto w jedną stronę. W ocenie Sądu Apelacyjnego, dowody te dostatecznie wykazywały koszty powoda w związku z transportem maszyn w wysokości netto. Powód nie wykazał natomiast, że kwoty te zapłacił i w związku z tym, że należny podatek VAT stanowił koszt transportu.

Sąd Apelacyjny przyjął również, że apelacja powoda była uzasadniona co do kwoty 34 077,13 zł, dochodzonej na podstawie faktury VAT nr [...]1 z 1 marca 2013 r. za przesianie 9 777 ton materiału w lutym 2013 r. W pozostałym zakresie Sąd II instancji oddalił apelację powoda jako bezzasadną.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku skargę kasacyjną wniósł pozwany. Zaskarżając wyrok w części, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa ponad kwotę 34 077,13 zł (pkt. 1), ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania. Zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego:

1. art. 61 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, iż oświadczenie o odstąpieniu przez pozwanego od umowy wywołuje skutki prawne od daty jego sporządzenia, tj. 25 kwietnia 2013 r., nie zaś od daty, w której adresat mógł zapoznać się z jego treścią, co nastąpiło 30 kwietnia 2013 r. (błędnie określona przez skarżącego w zarzutach skargi kasacyjnej jako „2018” w obydwu przypadkach i prawidłowo w ich uzasadnieniu), a w konsekwencji wadliwe przyjęcie, iż powód, mimo złożenia przedmiotowego oświadczenia po upływie 6 miesięcy od daty zawarcia umowy, uprawniony był, zgodnie z punktem 6 umowy łączącej stron, do dochodzenia od pozwanego roszczeń z tytułu transportu maszyn na plac i z placu zleceniobiorcy;

2. art. 746 § 1 i 2 k.c. poprzez ich błędną wykładnię oraz art. 353¹ k.c. poprzez jego niezastosowanie w stosunku do postanowienia punktu 6 umowy, a w

konsekwencji uznanie za ważne ww. postanowienie w zakresie, w jakim przewiduje ono zwrot wydatków na rzecz przyjmującego zlecenie w przypadku wypowiedzenia przez niego zlecenia, bez względu na przyczynę tego wypowiedzenia, podczas gdy postanowienie tej treści jest sprzeczne z naturą łączącego strony stosunku zobowiązaniowego oraz z zasadami współżycia społecznego, a także z treścią normy wynikającej z poddanego prawidłowej wykładni art. 746 § 1 i 2 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna pozwanego podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna w części, co do zaskarżenia wyroku w punkcie 1 b i c, w zakresie, w jakim skarżący zaskarżył postanowienie rozstrzygające o kosztach postępowania przed Sądem I instancji. Zgodnie z art. 398¹ § 1 k.p.c. skarga kasacyjna może być wniesiona jedynie od wydanego przez sąd II instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie. Niedopuszczalna jest zatem skarga kasacyjna skierowana do zawartego w wyroku sądu II instancji postanowienia, zmieniającego rozstrzygnięcie o kosztach postępowania przed sądem I instancji. Z tych względów, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c., odrzucił skargę kasacyjną pozwanej spółki w tej części.

Przechodząc do meritum rozważań należy wskazać, że Sady obu instancji zakwalifikowały łączącą strony umowę z 26 października 2012 r., jako umowę o świadczenie usług, która nie jest uregulowana w innych przepisach, do której stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu (art. 750 k.c.). Na podstawie art. 746 k.c. ustawodawca przyznał każdej z stron uprawnienie do jednostronnego rozwiązania umowy zlecenia. Rozwiązanie umowy zostało nazwane wypowiedzeniem, wywołującym w zasadzie skutki na przyszłość, które dokonywane jest w każdym czasie przez oświadczenie złożone drugiej stronie (art. 61 k.c.). Utrwalone w judykaturze Sądu Najwyższego jest, że przepisy Kodeksu cywilnego regulujące umowę zlecenia, z wyjątkiem art. 746 § 3 i art. 751 k.c., mają charakter dyspozytywny, a to oznacza, że strony umowy zlecenia mogą, zgodnie z zasadą swobody umów (art. 353¹ k.c.), odmiennie określić swe prawa i obowiązki (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 23 listopada 2011 r., IV CNP 14/11 i

z 6 lipca 2016 r., IV CSK 697/15). W literaturze przyjmuje się, że mimo różnicowanej treści art. 746 § 1 i 2 k.c., także w razie wypowiedzenia umowy przez przyjmującego zlecenie, zwrot wydatków i częściowe rozliczenie wynagrodzenia, odpowiadającego czynnościom podjętym przez przyjmującego zlecenie do czasu jego wypowiedzenia, są uzasadnione, jeżeli wypowiedzenie uzasadniają okoliczności leżące po stronie dającego zlecenie albo od stron niezależne, skutkujące tym, że przyjmujący zlecenie nie podejmuje się jego dalszego wykonywania. Natomiast dyspozytywny charakter przepisów Kodeksu cywilnego regulujących zlecenie, w tym art. 746 § 1 i 2 k.c., oraz zasada swobody umów (art. 353¹ k.c.) pozwala na odmienne uregulowanie zasad rozliczenia stron umowy zlecenia, w tym na wypadek jej wypowiedzenia przez przyjmującego zlecenie. Stosowne postanowienie zostało zawarte w punkcie 6 umowy z 26 października 2012 r. Sądy obu instancji, interpretując ten punkt umowy, z brzmienia którego wynika, że „Zleceńodawca gwarantuje pokrycie kosztu transportu maszyn na i z placu Zleceniobiorcy w przypadku zerwania lub odstąpienia od zlecenia w terminie krótszym niż 6 miesięcy” uznały, że roszczenie o zwrot kosztów transportu maszyn przysługuje powodowi, bez względu na to, która strona skorzystała z prawa do wypowiedzenia umowy na podstawie art. 746 k.c., jeżeli odstąpienie nastąpiło w terminie krótszym niż 6 miesięcy. Z tych względów zarzut naruszenia art. 746 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. nie był zasadny.

Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu I instancji i uwzględnił powództwo co do kwoty 81 600 zł, tytułem zwrotu kosztów (netto) transportu maszyn z miejsca ich wypożyczenia i z powrotem, na podstawie punktu 6 umowy z 26 października 2012 r, które to uprawnienie przysługiwało powodowi w przypadku „zerwania lub odstąpienia od umowy” w terminie krótszym niż 6 miesięcy. Zgodnie z brzmieniem art. 61 § 1 k.c., oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią. Przyznane stronie uprawnienie kształtujące do jednostronnego rozwiązania zlecenia należy do kategorii oświadczeń woli, które powinny być złożone stronie umowy. W takim przypadku przyjmuje się, że oświadczenie jest złożone z chwilą, gdy doszło do danej osoby w taki sposób, że mogła się ona zapoznać z jego treścią, a art. 61 k.c. wyznacza chwilę skutecznego złożenia oświadczenia woli, która ma

istotne znaczenie dla ustalenia, czy w ogóle oświadczenie wywarło jakiekolwiek skutki prawne. W literaturze przyjmuje się, że w przypadku oświadczeń woli, które mają być złożone innej osobie, skuteczność złożenia takiego oświadczenia opiera się na kryterium doręczenia, co pozwala na uwzględnieniu nie tylko interesu składającego oświadczenie woli, ale również interesu podmiotu, wobec którego jest ono składane oraz pozwala na podstawie ocen zobiektywizowanych ocenić moment skuteczności czynności prawnej.

Przyjmując, że roszczenie powoda o zwrot kosztów transportu maszyn z miejsca ich wypożyczenia i z powrotem było udowodnione co wysokości w kwocie 81 600 zł, jak i co do zasady na podstawie punktu 6 umowy z 26 października 2012 r., Sąd Apelacyjny nie dokonał w uzasadnieniu wyroku jakichkolwiek rozważań co do daty, w jakiej nastąpił skutek w postaci jednostronnego rozwiązania przez powoda stosunku umownego łączącego strony w wyniku złożonego oświadczenia o odstąpieniu od niej. Sąd ten ograniczył się jedynie do przytoczenia ustaleń stanu faktycznego Sądu I instancji, z których wynika, że pismo z 25 kwietnia 2013 r., zawierające oświadczenie powoda o odstąpieniu od umowy z powodu niedotrzymania warunków określonych w punktach 3 i 4 umowy, zostało doręczone pozwanemu 30 kwietnia 2013 r. Natomiast skoro umowa z 26 października 2012 r. gwarantowała powodowi zwrot kosztów transportu maszyn, w przypadku zerwania lub odstąpienia od niej w terminie krótszym niż 6 miesięcy, rozważania Sądu co do daty, od której należy liczyć skuteczność złożonego oświadczenia, powinny uwzględniać chwilę złożenia oświadczenia zgodnie z teorią doręczenia, wyrażoną w art. 61 § 1 k.c. Z tych względów zarzut naruszenia tego przepisu był uzasadniony, skutkujący uchyleniem zaskarżonego wyroku w tej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Biorąc pod uwagę powyższe, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

as]
ke